

8. Т. Г. Клепикова. К ПРОБЛЕМЕ ПЕРЕВОДА ПАТЕНТНЫХ ФОРМУЛ / <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74154/30-Klepikova.pdf?sequence=1>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. www.wipo.int
2. www.uipv.org

Григоренко О.В., асистент

Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Київ

ПЕРЕВОД ОПИСАНИЙ ИЗОБРЕТЕНИЙ США И ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Статья посвящена особенностям перевода патентных описаний. Внимание акцентируется на культурных, правовых и лингвистических особенностях перевода. Особое внимание уделяется лингвистическому анализу на примере сравнения макроструктуры, выражения речевого акта и использования разных грамматических форм при переводе патентных описаний Украины, Великобритании и США.

Ключевые слова: патентное описание, языковые, правовые и культурные особенности, макроструктура оригинала, выражение речевого акта, грамматические формы.

Hryhorenko O., assistant professor

Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv

TRANSLATION OF US AND BRITISH PATENT DESCRIPTIONS

The article considers distinctive features of translation of patent descriptions. Cultural, legal and linguistic features of patent translation are emphasized in this article. Special attention is attached to the linguistic analysis of original and translation macrostructures, specific speech acts and grammatical forms in patent descriptions.

Key words: patent descriptions, linguistic, legal and cultural features, macrostructure, speech act, grammatical forms.

УДК 821. 521

Медведів А., канд. філол. наук, професор

Міннеаполіс, США

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД АНТОЛОГІЇ ЯПОНСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ПОЕЗІЇ

В статті розглядається описані в “Антології” три види японської класичної поезії танка, ренга та хайку і робиться спроба їх порівняння за формою та змістом з українськими коломийками. Зазначається роль професора Івана Бондаренка як перекладача, коментатора, рецензента та упорядника всіх трьох книжок “Антології”.

Ключові слова: антологія, танка, ренга, хайку, коломийки.

Антологія опублікована в Україні в 2002 , 2004 та 2006 роках у трьох книжках. Остання книжка називається “Збірка старих і нових японських пісень. Поетична антологія (905-913 pp.)”. Вона починається віршем ТАНКА, написаним японським поетом Мібу-но Тадаміне майже 1000 років тому . Він був надрукований тоді у японській поетичній антології КОКІН-БАКА-СЮ і визначив головну думку усієї збірки:

Якби не ці пісні,
Яким би чином
Дізнались ми про справжні почуття
Тих, хто давно
Цей грішний світ покинув (1, с.5)

У звязку з тим, що в трьох книжках “Антології” перекладено і рецензовано кілька тисяч віршів з японських антологій МАН-ЙО-СЮ , КОКІН-СЮ та інших, а також через те, що в українському перекладознавстві їх видання виявилось небуденною, і, можна сказати, винятковою подією, нам здалось необхідним спробувати бодай би коротко проаналізувати та оцінити згадані три книжки. Це тим більше, що, за нашими даними, інших варіантів зробити огляд цих унікальних книжок ще не було.

Правда в дуже глибоких та змістовних статтях Ю.Осадчої (2) та У. Витичака (3) детально розглядається історія виникнення і розвитку японських антологій, а також робиться аналіз строфічної структури вірша танка згідно з його розумінням російським дослідником М. Конралом, проте згаданої “Антології” вони не торкаються. Тому наш опис цієї “Антології” нам видається і своєчасним і вкрай потрібним.

Нагадаймо, що японську поезію на українську мову перекладали М.Лукаш, Г. Турков, О. Кремень, І.Шанковський, В. Горлов, М. Федоришин та інші. Виходили невеликі збірки японської поезії (4, сс.10-13). Але узагальненого зібрання різних видів японської класичної поезії українською мовою до появи “Антології” Івана Бондаренка ще не було. Виконана ним робота і важлива і до того ж надзвичайно об’ємна.

Адже тільки одна японська поетична збірка (антологія) МАН-ЙО-СЮ (“ Збірка міріад листків”), яка увійшла в перекладену українську *“Антологію японської класичної поезії. Танка. Ренга”*, нараховувала 4516 віршів.

Що стосується другої японської поетичної збірки (теж антології), то під назвою КОКІН-СЮ (“Збірка старих і нових пісень”) , вона в поетичному відношенні була до певної міри продовженням попередньої і складалася з 20 книг (сувоїв) та містила 1100 віршів. Вона теж частково увійшла до вищезгаданої української “Антології” і стала її другим розділом (5, сс.162 – 428 сс.). Разом з тим японська антологія КОКІН-СЮ майже у повному обсязі включена до вже згаданої книжки під назвою *«Збірка старих і нових японських пісень. Поетична антологія (905-913 pp.)»*. В цій збірці на сторінках 76 – 1234 надруковані переклади віршів з усіх 12 сувоїв японської антології. Дуже важливо, що в передмові до неї її укладач Кі-но Цураякі розробив настільки докладні правила складання поетичних творів, що вони не втратили свого значення і сьогодні через тисячу років, допомагають не лише створювати вірші усталеної поетичної форми, але й розуміти та передавати читачам сутність японської поезії.

Наводимо одну з безлічі думок цієї збірки, яка виражена в наступному вірші:

Мій рідний край!,
Одвічна таємничість
Людських сердець
І вишень аромат
Одвічно щирий! (Кі-но Цураюкі) 1, с.118).

Крім того поетична збірка МАН-ЙО-СЮ, укладена поетом Отомо-но Якамоті (717-785 рр.), яку називають скарбницею японського фольклору, а також збірка КОКІН-СЮ, якраз і започаткували цілу серію офіційних поетичних антологій, з яких остання 21-а відноситься до 1438 року. А одна з них була складена в 1235 році відомим знавцем поезії і поетом Фудзіварою Тейка (1162 – 1241 рр.) і називалася “ХЯКУ-НІН ІС-СЮ” (“По одному віршу 100 поетів”). Ця антологія, як пише Іван Бондаренко, “почала розходитись по країні тисячами списків, перетворившись на справжню народну книгу – своєрідний японський Кобзар” (5, с. 643).

Слід зауважити, що складання поетичних антологій ще з тих далеких часів вважалося у японців вищою формою літературної діяльності.

Книжка “*Антологія японської класичної поезії. Танка. Ренга. VIII–XV ст.*”, перекладена Іваном Бонларенком, складалася з таких розділів. Перший розділ називається КОДЗІКІ (“Записи давніх діянь”). Другий – це НІХОН-СЬОКІ (“Анали Японії”). Далі йде розділ МАН-ЙО-СЮ, а за ним КОКІН-СЮ, який включає весняні, літні, осінні, зимові, подорожні пісні, а також пісні вітання, розлуки, кохання, скорботи, пісні різних форм. Наступні розділи СІНСЕН-ВАКА-СЮ (“Заново складена збірка пісень”) і СІНКОКІН-СЮ (“Нова збірка старих і нових пісень”) містять пісні майже тієї самої тематики, що й розділ КОКІН-СЮ.

В другій вже згаданій книжці “*Збірка старих і нових пісень. Поетична антологія (905 – 913 рр.)*”, 18 її сувоїв – це знову ж таки весняні, літні, осінні, зимові, подорожні, різні пісні, а ще пісні кохання, розлуки, скорботи. Лише два останніх сувоїв мають дещо іншу тематику.

Необхідно зазначити, що вірші, які увійшли в обидві згадані вище книжки японської класичної поезії українською мовою, були написані переважно в жанрі **ТАНКА (або вака)**, тобто короткими п’ятирядковими віршами, кожний з яких складався з двох строф. У трьох рядках першої строфи склади мають таку послідовність 5 – 7 –5, а в двох рядках другої строфи 7 – 7. Кожний вірш ТАНКА має 31 склад. З точки зору змісту, у першій строфі описується картина природи, створюється певний її образ, в другій змальовується почуття людини, яке відповідає створеному образу. Тобто про людські переживання розказується на фоні природи, або ж вони якимсь чином співвідносяться з нею. До того ж головна лексика цих віршів у досвідченого читача викликає низку асоціацій, яких немає в тексті і які приховані від іноземних читачів, але добре зрозумілі японцям. Ось яскравий приклад вірша ТАНКА:

У день весняний,
Вибілений сонцем,
Коли зринає жайворон увись,
Від самоти
На серці в мене смуток! (5, с.156).

Що торкається послідовності змісту, то іноді вона може бути зворотною: у першій строфі – людські емоції чи роздуми, у другій строфі – образок з реальної природи, як наприклад:

Все марилося мені:
Весна настане –
Прикрашу цвітом сакури себе...
Опав той цвіт,
І сліду не лишилось! (5, с.148)

Встановлено, що витонченість цієї поетичної форми і мистецтво віршів ТАНКА досягнули найбільшого розквіту під час епохи Хейан (794).

Тепер подивімось на другий жанр японської поезії, яким був жанр **РЕНГА**. Він був фактично одним з варіантів віршів ТАНКА, тільки створювався він двома або й кількома поетами. Один автор писав, або вимовляв перші три рядки, в яких визначалася тема і настрої всього вірша, а другий додавав ще два рядки і отже доповнював його, враховуючи та підсумовуючи думку першого автора, узгоджував з нею свої міркування. Ось приклад РЕНГА на філософську тему:

Не варто нині думати про те,
Які самотні ми
На цьому світі! (Сьохаку)
Тим паче, що людини почуття –
Такі мінливі, як усім відомо! (Сотьо) (5, с.753).
Ще один вірш РЕНГА на ту саму тему:
Серпанок в полі все ще береже
Роси ранкової
Такий тендітний спокій. (Согі)
Та все одно з огидою в душі
На білий світ щоразу я дивлюся! (Сьохаку) (5, с. 820).
Або наступний: Щороку в грудні холод до кісток
Проймає тіло
Крізь тоненький одяг (Сотьо)
У розпачі від марного життя
Збираю хмиз приречено у горах. (Сьохаку)
(5, с. 763).

Той же середньовічний поет Ію Согі (1421 – 1502), залишив у спадок любителям поезії наступні філософські рядки:

В моїх думках при цьому лиш одне:
Чи вартий світ того,
Щоб жити в ньому?

А його сучасник Сотьо (1448-1532) доповнив вірш такими словами:

Але куди подітися мені
Від розпачу свого і безнадії! (5, с.764) /

Таким чином РЕНГА – це щось подібне до поетичного діалогу двох чи кількох авторів. При цьому складніший цикл віршів РЕНГА міг містити сто і більше рядків, і у їх створенні могли приймати багато авторів.

І нарешті третій дуже популярний жанр японської класичної поезії ХАЙКУ (або хокку), який відноситься до періоду чи епохи Едо (XVII-XX ст). Згадана нами книжка (*“ Антологія японської поезії. Хайку (XVII –XX ст.)”*) містить велике число цих віршів ХАЙКУ у перекладі Івана Бондаренка. Вони складаються лише з 17 складів, розташованих у трьох рядках. Основна вимога до них – створити образ, який може викликати емоційно небайдужий відгук . “Кожний вірш ХАЙКУ – це своєрідна вербальна замальовка – відчуття, закріплене (закарбоване) в невеликому словесному малюнку.

Виникнення ХАЙКУ як жанру пов’язують з іменем Мацуо Басьо . Тому не дивно, що в збірці “Классическая поэзия Японии”(російською мовою) 82 сторінки з 279 – це хайку Мацуо Басьо (6, сс. 71-153).

Наведемо, як приклади, два вірша ХАЙКУ іншого японського поета Йоса Бусона (1716 – 1783 рр.), перекладені Іваном Бондаренком:

На серці смуток.
Вудки волосінь дугою натягнув
Осінній вітер (7 ,с.4)

Або: Минуле проплива
Перед очима.
Осіння мряка. (7, с. 4).

А ще два вірша ХАЙКУ японського поета Кобаясі Ісса (1763-1827 рр.)

Повен страждань цей світ!
Навіть коли цвіте сакура,
Навіть коли цвіте! (7, с. 8)

Або: Не плач, цвіркунчику!
Навіть у зірок
Кохання без розлуки не буває! (7, с.8).

Як бачимо, у віршах ХАЙКУ, незважаючи на їх невеликий розмір, також завдяки небагатослів’ю, умовчанню, недомовкам та натякам японський поет ніби запрошує читача до співавторства, пропонуючи йому додати, уявити, домислити те, що поетові невідомо, але відомо читачеві, оскільки бентежить, хвилює, тривожить, чи навпаки заспокоює, втішає саме його душу” (8, с. 200). При цьому японський поет намагається пробудити у читача певні емоції і настрої лише за допомогою делікатних натяків або шляхом опису власного душевного стану.

Тут нам спадає на думку, що деякі українські народні пісні дещо подібні до віршів ТАНКА та ХАЙКУ за своєю тематикою, бо в них теж дуже часто співається про природу і про пов’язані з нею людські почуття або вчинки (дії), Переживання і настрої людей відбуваються і співпадають зі змінами природних явищ , погоди, дня і ночі, оточуючих предметів і т.д. Наприклад:

Летіла зозуля
Сіла на загаті,
Чи ви раді, мамо,
Що я в вашій хаті

Або: А вже з тої криниченьки
Орли воду п'ють,
А вже мою дівчиноньку
До шлюбу ведуть

Або: Човен хитається серед води,
Плеще о хвилю веслом,
Люба дівчино, прийди, о прийди,
Забудь все денне зло.
(9 ,сс.254, 36,58).

Разом з тим, зважаючи на деякі ознаки, ще більш подібні до віршів ТАНКА українськї коломийки.

Як відомо, коломийка – це улюблена форма ліричної пісні на західноукраїнських теренах України, особливо на Покутті, яка має "... вільне сполучення строф, спільний або споріднений зміст, іноді на підставі тільки ближчої або дальшої асоціації думок і поетичних образів..."(10). Коломийка має заданий розмір, дише два рядка, в яких слова повинні розміститися так, щоб у кожному рядку було по 14 складів, а всього 28 складів. Крім того коломийка має двопланову будову: образ природи першого рядка за аналогією або контрастом підсилює смислове й емоційне значення думки, висловленої в другому рядку (10).

Ой дощ іде, роса паде на білу березу,
А я своєму миленькому сорочку мережу.

Або: Ой кувала зозуленька та й на конюшині,
В тебе, милий, очка сиві, а у мене сині.

Або: Ом місяцю – перекрою, не світи нікому,
Тільки мому миленькому, як іде додому (10).

Подібна побудова коломийок сприяє вживанню художніх тропів, сталих поетичних форм, а це гарантує лаконізм висловлювань і глибокий зміст. Різноманітність коломийок забезпечується багатством внутрішнього римування, яке для них є обов'язковим. Наводимо ще кілька прикладів:

З того боку на тамтой бік комар воду носить,
Там дівчина козаченька на вечерю просить. (10).

Або: Ой по горі, по долині, засіяно маком,
Тамто моє серце болить за тим одинаком (10).

Або: Чорна хмара наступає, гори не видати,
Будеш мене, моє серце, нераз споминати (11, с. 15).

Таким чином смислова і структурна подібність коломийок і віршів ТАНКА та ХАЙКУ майже не викликає сумніву. Разом з тим вони суттєво відрізняються один від одного і тим, що коломийки є співанки, які виконуються під час танцю, що вони мають внутрішню риму, що вони, повторюємо, складаються з двох рядків по 14 складів з обов'язковою цезурою (паузою) після восьмого складу), що вони є двурядковими народними піснями, вірші ж ТАНКУ і ХАЙКУ охоплюють більшу кількість приватних і суспільних тем, вони є п'ятирядковими та трирядковими, переважно авторськими віршами, крім того вони не супроводжуються танцями, вони не мають рими. Як нам здається, тема певної подібності української і японської поезії ще чекає свого дослідника.

З усього, що було сказано вище, випливає, що японська поезія відображає головну притаманну японцям ознаку світосприймання, яка полягає в тому, що кожна річ є прекрасна, а тому чудовим є і навколишній світ. Краса, з їхньої точки зору, не має логічного обґрунтування, вона є категорією відчуття, яке і настроює читача до глибоких філософських роздумів.

Що стосується поетичної форми, то японська поезія (як ми переконались) відрізняється невеликим розміром віршів, а також їх простотою, хоча ця простота є надзвичайно оманлива. Вона є дуже нелегка для їх авторів і вимагає від них високого рівня творчої майстерності.

Разом з тим як і українська та європейська, японська поезія є багатою на різні стилістичні засоби, такі як епітети, метафори, порівняння, повтори, описи природи, гру слів, образність. До того ж вона повна запозичених у природи символів з переносним значенням. От наприклад, білий пролісок означає тугу, розчарування, плач або клич оленя – осінь, зозуля – літо і нерозділене кохання, сосна – дівочу тугу та довге життя, червоні листки клену – осінь, квіти слив – весну, початок чогось і т.д.

Ще одна особливість японської поезії – це відсутність рими. В українській поезії такі вірші називаються білими віршами. Але ця прикмета японських віршів, яка, як правило, зберігається перекладачами на українську мову, компенсується за рахунок чергування точно визначеної кількості складів.

Безперечно описані тут особливості японської поезії сприяють її поширенню серед звичайних людей. Передачі поетичних конкурсів по японському телебаченню, організація різних поетичних турнірів, популяризація поезії у різних збірниках та часописах, у школах та аматорських гуртках – все це виховує у японців любов до поетичного слова, замилювання красою поезії. Серед японців важко зустріти людей, які не знали б напам'ять кілька віршів ТАНКА або ХАЙКУ. Поетичні шедеври багатьох поколінь можна побачити біля мальовничих та історичних місць країни, численних водограїв, на стародавніх дорогах, на могильних пам'ятниках. “Японія – єдина країна в світі, в історії якої існувало міністерство поезії”, підкреслюється ще в одній праці (12, с.12).

Подібному захопленню японців поезією допомагає (ми це вже відмітили) і їхня вроджена любов до прекрасного, до всього чарівного у природі і навколишньому світі. Це тим більше, що, як відзначає перекладач в *Антології. Танка. Ренгу* “японська поезія вражає читача не лише сталістю та мініатюрністю своїх строфічних форм, блискучою майстерністю поетів давно минулих часів, глибоким ліризмом і стилістичною вишуканістю мови їх поетичних творів, але й незвичним.. дуже дбайливим ставленням японців до своєї поетичної спадщини” (5, с.643).

Крім усього вище сказаного, додамо , що всі три книжки японської класичної поезії, перекладені українською мовою Іваном Бондаренком, відзначаються не лише високоякісною передачею поетичної форми і змісту віршів ТАНКА, РЕНГА і ХАЙКУ, але й ґрунтовними коментарями, які пояснюють приховані значення багатьох словесних одиниць та історичних реалій і разом з тим відтворюють ту поетичну ауру, в якій працював той або інший поет. Позатим вони є двомовними, тобто включають і японський оригінальний текст разом з фуріґаною і український переклад, що значно полегшує сприймання.

Не відзначити видання “Антології японської класичної поезії” українською мовою неможливо!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Збірка старих і нових японських пісень, Поетична антологія (908-913pp.). Передмова, пер. з япон., коментар І. П. Бондаренка. Факт. – Київ, 2006 , 1280с.
2. Осадча Ю. Поетичні антології класичної доби: до питання формування літературного канону. Мовні та концептуальні картини світу. N 49, – Київ, 2014, с.203-213
3. Витчак У. Становлення поетики вака. Мовні і концептуальні картини світу. Випуск 49. – Київ, 2014, с.166-171
4. Бондаренко І., Добко Т., Комісаров К. Японістика в Україні. Історія та сучасність. Східні мови та літератури. Випуск 12. – Київ, 2007, сс.10-13
5. Антологія японської класичної поезії. Танка. Ренга (VII-XVст.). Передмова, пер. з япон., коментар І. П. Бондаренка. Київ, 2004 , 910 с.
6. Классическая поэзия Японии. Паритет. – Санкт_Петербург. 2008, 278с.
7. Всесвіт, N9-10, – Київ, 2004, сс.4, 8
8. Бондаренко І.П. Особливості сприйняття японської поезії ХАЙКУ українцями. В зб. Мовні та концептуальні картини світу. Випуск 28. – Київ, 2010
9. Українські народні пісні. Наукова думка. – Київ, 1991, 288с.
10. Коломийки. Вікіпедія від 13. 11. 2014. Посилання на кн. Савчук М Кишеньковий довідник коломийки. – Коломия. Вік, 2008
11. Галицькі українські народні пісні. – Коломия, 1900, – 140с.
12. Японська література. Хрестоматія.Т.1 (VII-XIIIст.) Упорядники Бондаренко І. П., Осадча Ю.В. Видавничий дім Дмитра Бураго. – Київ, 2010, – 563с.

Medvediv A., Phd., professor
Minneapolis, USA

UKRAINIAN TRANSLATION OF THE ANTHOLOGY OF JAPANESE CLASSICAL POETRY

The article deals with three books of Anthology of Japanese classical poetry and especially describes peculiarities of three kinds of Japanese classical poetry namely tanka, renga and haiku. Their content and their structure are compared with the Ukrainian popular song and dance kolomyika. The merit and services of professor are also noted Ivan Bondarenko in translation, commenting and publishing the Anthology.

Key words: anthology, tanka, renga, haiku, kolomyika